

Monika MUSIAŁ-MALAGO', Joanna MARCISZ

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Nowym Sączu

LOKALNE GRUPY DZIAŁANIA I ICH DZIAŁALNOŚĆ NA OBSZARACH WIEJSKICH NA PRZYKŁADZIE WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO

Streszczenie

W artykule podjęto próbę syntezy kierunków rozwoju Lokalnych Grup Działania (LGD) w Małopolsce, zawartych w ich Lokalnych Strategiach Rozwoju (LSR). Wyodrębniono siedem głównych kierunków rozwoju LGD w Małopolsce: rozwój turystyki, rozwój kapitału ludzkiego i społecznego, rozwój przedsiębiorczości, ochrona środowiska, podejmowanie współpracy, poprawa jakości życia, oraz kategoria pozostałe.

Słowa kluczowe: Lokalna Grupa Działania, lokalna strategia rozwoju, rozwój lokalny, obszary wiejskie.

LOCAL ACTION GROUPS AND THEIR ACTIVITIES AT RURAL AREAS ON EXAMPLE OF MAŁOPOLSKA LAG'S

Summary

This article attempts to synthesize the directions of Local Action Groups development in Małopolska included in their Local Development Strategies. The seven main directions of development of LAG's in Małopolska has been distinguished: tourism, development of human and social capital, development of entrepreneurship, protection of the environment, undertaking cooperation, improvement of the quality of life, and the other.

Key words: Local Action Group, local development strategies, local development, rural areas.

Wprowadzenie

Ważną rolę w procesie rozwoju obszarów wiejskich odgrywają stowarzyszenia o charakterze lokalnym. Stanowią one bazę dla rozwoju lokalnych społeczności, ponieważ pobudzają aktywności środowisk lokalnych, angażują je w tworzenie i realizację lokalnych strategii rozwoju obszarów wiejskich, a także integrują oraz aktywizują mieszkańców, uzupełniając działania podejmowane przez samorządy.

Celem artykułu jest analiza obszarów i kierunków działań zdefiniowanych w Lokalnych Strategiach Rozwoju (LSR) w obszarach gmin tworzących Lokalne Grupy Działania (LGD) w województwie małopolskim. Obszarem badań objęto LGD, których dokumenty strategiczne zostały wybrane do realizacji w perspektywie finansowej Unii Europejskiej na lata 2014-2020. Podstawą przeprowadzonych badań była analiza 32 lokalnych strategii, realizowanych przez stowarzyszenia z obszaru Małopolski.

1. Lokalne grupy działania – podstawy funkcjonowania

LGD (*Local Action Group*) to międzysektorowe partnerstwa publiczno-prywatne, powstałe jako oddolna inicjatywa lokalnych podmiotów, chcących aktywnie działać na rzecz lokalnej społeczności. Głównym założeniem organizacyjnym ich tworzenia jest przede wszystkim integracja przedstawicieli instytucji sektora społecznego, publicznego i prywatnego w obszarze realizacji polityki rozwoju lokalnego obszarów wiejskich. W związku z zaangażowaniem jednostek samorządu terytorialnego w ich działalność, LGD można uznać za przejaw współpracy międzysamorządowej i międzysektorowej. Atutem działania LGD jest efekt synergii, będący wynikiem kumulowania się potencjału i zasobów będących w dyspozycji partnerów, którzy reprezentują różne sektory. Współpraca pomiędzy nimi przyczynia się do osiągnięcia korzyści skali, wyrażających się poprzez minimalizację ponoszonych kosztów działań na rzecz rozwoju społecznego oraz gospodarczego i maksymalizację ich efektów (Wojciechowski, Podgórniak-Krzykacz, Kalisiak-Mędelska, Chądziński, 2014). Ich głównym celem jest podejmowanie działań różnych partnerów na rzecz rozwoju obszarów wiejskich i aktywizacja środowisk lokalnych. Współpraca w zakresie LGD opiera się na wspólnym wykonywaniu zadań, które wynikają z realizacji opracowanej LSR.

W okresie programowania 2014-2020 dopuszczona jest tylko jedna forma prawna funkcjonowania LGD, jako stowarzyszenie specjalne¹ (Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, 2015). W Polsce formę tę regulują przepisy ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (Dz.U. z 2017 r., poz. 210 ze zm.), ustawy z dnia 7 marca 2007 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (Dz.U. z 2018 r., poz. 627, art. 15, ze zm.), ustawy z dnia 10 lipca 2015 r. o wspieraniu zrównoważonego rozwoju sektora rybackiego z udziałem Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego (Dz.U. z 2017 r., poz. 1267, art. 27) oraz ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz.U. z 2018 r., poz. 140).

LGD powstały w ramach funkcjonowania idei Leader², stworzonej w obrębie unijnej polityki rozwoju na obszarach wiejskich. Założenia inicjatywy sformułowane zostały z myślą o zdecentralizowanym, zintegrowanym oraz opartym na lokalnym potencjale odniesieniu do rozwoju obszarów wiejskich. W Polsce był on realizowany od 2004 roku w ramach sektorowego programu operacyjnego Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego i rozwoju obszarów wiejskich na lata 2004-2006. W perspektywie finansowej 2007-2013 program Leader realizowany był w odmienny sposób niż dotychczas, gdyż został włączony do głównego nurtu polityki rozwoju obszarów wiejskich i realizowany jako oś IV w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich. Był to więc impuls do organizowania się społeczności lokalnych w ramach LGD (Brańka, 2015). W obecnej perspektywie finansowej Unii Europejskiej funkcjonowanie LGD reguluje ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz.U. z 2018 r., poz. 140). Rozwój lokalny z udziałem lokalnej społeczności stanowi kontynuację i rozwinięcie podejścia Leader, który w kompleksowy sposób ma wspierać oddolne inicjatywy i stanowić skuteczną odpowiedź na potrzeby lokalnych społeczności.

¹ W perspektywie finansowej 2007-2013 LGD mogły przyjmować formę fundacji, stowarzyszenia lub związku stowarzyszeń.

² Leader jest oddolnym partnerskim podejściem do rozwoju obszarów wiejskich wprowadzającym przez lokalną grupę działania, polegającym na realizowaniu lokalnych strategii rozwoju (LSR) oraz wynikających z nich innowacyjnych projektów, które łączą zasoby ludzkie, naturalne, kulturowe oraz historyczne. Lokalne podejście powiązane z określonym obszarem ma wpływać na lepsze zidentyfikowanie problemów i określenie sposobów ich rozwiązania. Program Leader miał się przyczynić do aktywizacji społeczności wiejskich poprzez włączenie partnerów społecznych i gospodarczych do planowania oraz wdrażania lokalnych inicjatyw (Szamrowski, Pawlewicz, 2015).

Obszar realizacji LGD musi być spójny przestrzennie. Obszary takie obejmują od kilku do kilkunastu gmin o podobnym charakterze i uwarunkowaniach rozwoju, co stwarza możliwości realizacji wspólnej polityki rozwoju (Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności).

LGD cechują się znaczną specyfiką w zakresie interwencji w proces rozwoju, w tym w szczególności (Turek, 2013):

- partnerstwem – w LGD na zasadach równości partycypują podmioty trzech sektorów: społecznego, gospodarczego i publicznego;
- zintegrowaniem różnych grup interesów, działających na rzecz wspólnego rozwoju terytorium – działania muszą obejmować szeroki kontekst spraw odnoszących się do danego obszaru;
- oddolnością – przejawiającą się w partycypacyjnym sposobie decydowania o rozwoju przez mieszkańców obszaru, którego ten rozwój dotyczy, znacznym udziałem społeczności lokalnej w opracowaniu i realizacji lokalnej strategii rozwoju (mieszkańcy poprzez LGD decydują o kształcie projektów);
- terytorialnością – wdrażanie lokalnej strategii rozwoju odbywa się na spójnym obszarze;
- innowacyjnością – SLR ma umożliwić realizację nowatorskich metod działań na rzecz zrównoważonego rozwoju (poszukiwanie nowych rozwiązań zidentyfikowanych problemów wspólnoty);
- możliwością samodzielnego zarządzania środkami finansowymi – przejawiającą się w autonomicznym podejmowaniu decyzji w zakresie wyboru i finansowania przedsięwzięć, realizujących cele lokalnej strategii rozwoju;
- tworzeniem sieci między LGD w celu wymiany doświadczeń i dobrych praktyk – współpraca przejawiająca się z jednej strony dzieleniem się doświadczeniami własnymi, a z drugiej umiejętnym korzystaniem z doświadczeń innych.

Wśród podstawowych zadań LGD wyróżnia się m.in. (Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, 2014; Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r., art. 34; Brańka, Jopek, Musiał-Malago, 2015):

- opracowanie i realizację strategii rozwoju lokalnego kierowanej przez społeczność;
- rozwijanie potencjału podmiotów lokalnych do opracowywania i wdrażania projektów, w tym rozwijania ich zdolności zarządzania projektami;
- opracowanie jasnych kryteriów wyboru projektów do realizacji;
- przyjmowanie i ocenianie wniosków o dofinansowanie;
- monitorowanie wdrażania strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność oraz przeprowadzanie szczegółowych działań ewaluacyjnych związanych z tą strategią.

Obecnie w Polsce funkcjonują 324 takie stowarzyszenia, obejmując zasięgiem swego działania ponad 44% ludności Polski i pokrywając 90% powierzchni kraju. Najwięcej LGD jest w Małopolsce³.

³ 324 LGD, których dokumenty strategiczne zostały wybrane do realizacji w perspektywie finansowej Unii Europejskiej na lata 2014-2020. Informacje dotyczące liczby ludności zamieszkującej gminy LGD i powierzchni LGD – obliczenia własne na podstawie informacji zawartych w Bazie LGD 2014-2020. Pobrane z: <http://ksow.pl/baza-1gd-2014-2020.html>, dostęp: 20.02.2019) oraz BDL (www.stat.gov.pl, dostęp: 20.02.2019).

2. Lokalna Strategia Rozwoju jako narzędzie kształtowania rozwoju na obszarze wiejskim

LGD realizują wspólną lokalną strategię rozwoju, obejmującą swym zasięgiem cały obszar stowarzyszenia (Brańka, 2015). LSR jest dokumentem określającym wykaz działań i kierunków rozwoju obszarów wiejskich w ramach realizacji Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020. Strategia wpisuje się w założenia zrównoważonego rozwoju lokalnego, opartego na harmonijnym rozwoju gospodarczym, społecznym oraz ekologicznym. Jest to oddolnie tworzony w partnerstwie trzech sektorów dokument strategiczny, który dotyczy danego oraz spójnego obszaru. LSR przygotowywane są z udziałem społeczności lokalnej, a odwołują się do lokalnych uwarunkowań i zasobów. To dokumenty, które programują działania w ramach poprawy jakości, warunków i poziomu życia mieszkańców wsi, promocji lokalnych produktów, tworzenia warunków potrzebnych dla rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich, a także wspierania maksymalnego wykorzystania zasobów naturalnych kulturowych oraz krajobrazowych obszarów wiejskich.

LSR jest dokumentem niezbędnym do wydatkowania funduszy unijnych z wykorzystaniem mechanizmu rozwoju lokalnego, kierowanego przez społeczność (RLKS). Jej zapisy muszą być zgodne z ustaleniami zawartymi w dokumentach programowych perspektywy finansowej 2014-2020 szczebla krajowego – Umową Partnerstwa, a także powinna być ona spójna z krajowymi i unijnymi dokumentami strategicznymi oraz planistycznymi. LSR może być częścią szerszej całościowej, zintegrowanej, wielosektorowej i wielobranżowej strategii rozwoju danego terytorium, zawierającej również działania finansowane ze środków samorządu, prywatnych i społecznych.

3. Charakterystyka LGD województwa małopolskiego

Na terenie województwa małopolskiego na koniec 2018 roku funkcjonowało 39 LGD. Analizie poddano 32 LGD z obszaru województwa małopolskiego, których LSR zostały wybrane do realizacji w perspektywie finansowej 2014-2020 (rysunek 1). Badanie przeprowadzono na podstawie analizy LSR.

1. Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Spisz – Podhale, 2. Stowarzyszenie Przyjazna Dolina Raby i Czarniej Orawy, 3. Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Płaskowyżu Proszowickiego „ProKoPaRa”, 4. Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Beskid Gorlicki”, 5. Stowarzyszenie „Na Śliwkowym Szlaku”, 6. Lokalna Grupa Działania „Partnerstwo na Jurze”, 7. Pogórze Stowarzyszenie Rozwoju, 8. Stowarzyszenie Dolina Karpia, 9. Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Przyjazna Ziemia Limanowska”, 10. Nadwiślańska Grupa Działania „E.O.CENOMA”, 11. Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Podbabiogórze”, 12. Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Dolina Soły”, 13. Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Wadoviana”, 14. Miechowskie Stowarzyszenie Gmin Jaksza Lokalna Grupa Działania, 15. Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Gościniec 4 Żywiołów”, 16. Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Gorce-Pieniny, 17. Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Nad Białą Przemszą”, 18. Lokalna Grupa Działania „Korona Sądecka”, 19. Stowarzyszenie „Kwartet na Przedgórzu”, 20. Stowarzyszenie Perły Beskidu Sądeckiego, 21. Lokalna Grupa Działania Dunajec-Biała, 22. Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Turystyczna Podkowa”, 23. Stowarzyszenie Piękna Ziemia Gorczańska, 24. Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Dolina Raby, 25. Zielony Pierścień Tarnowa, 26. Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Brama Beskidu”, 27. Stowarzyszenie Korona Północnego Krakowa, 28. Blisko Krakowa, 29. Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Między Dalinem i Gościbią”, 30. Podhalańska Lokalna Grupa Działania, 31. Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Powiatu Wielickiego, 32. Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Jurajska Kraina”.

Rysunek 1. LGD w województwie małopolskim wybrane do realizacji LSR w perspektywie finansowej 2014-2020.

Źródło: www.prow.malopolska.pl/o-programie/znajdz-lokalna-grupe-dzialania (dostęp: 10.03.2019).

Przyjęte do badania LGD obejmują od 2 do 9 gmin. Najmniejszą liczbę gmin na badanym obszarze – zaledwie dwie, skupiają: Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Wadoviana” i Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Między Dalinem i Gościbią”. Najliczniejszymi LGD są: Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Beskid Gorlicki”, Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Przyjazna Ziemia Limanowska” i Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Podbabiogórze”, obejmujące swym działaniem 9 gmin. Należy zaznaczyć, że liczba gmin wchodzących w skład poszczególnych LGD w trakcie ich funkcjonowania może ulec zmianom ze względu na przyjmowanie nowych członków. Na koniec grudnia 2018 roku w skład 32 badanych LGD wchodziło 169 gmin zarówno wiejskich, miejskich, jak i miejsko-wiejskich (tabela 1). Zasięg działania badanych LGD obejmuje łącznie powierzchnię 14,7 tys. km², co stanowi 96,9% powierzchni województwa małopolskiego, a zamieszkiwany jest przez 2 211,8 tys. osób (tabela 1).

Spośród badanych LGD największą pod względem terytorialnym jest Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Beskid Gorlicki” (943,8 km²). Kolejną co do wielkości jednostką jest Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Przyjazna Ziemia Limanowska”, zajmująca obszar 940 km². Najmniejszymi LGD pod względem zajmowanej powierzchni są: Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Gościniec 4 Żywiołów” (198 km²), Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Wadoviana” (203 km²) i Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Między Dalinem i Gościbią” (213,8 km²). W wymiarze demograficznym lokalne grupy działania w województwie małopolskim są dość zróżnicowane. Na prezentowanym terenie największą liczbę ludności obejmowała Lokalna Grupa Działania „Partnerstwo na Jurze” (125 725 osób) i Blisko Krakowa (124 996 osób). Najmniej mieszkańców zamieszkiwało obszar objęty przez Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Gorce-Pieniny (30 248 osób) (tabela 1).

Tabela 1

Charakterystyka Lokalnych Grup Działania w województwie małopolskim, wybranych do realizacji LSR w perspektywie finansowej 2014-2020 (liczba ludności i powierzchnia gmin – stan na 31.12.2017)

Lp.	Nazwa LGD	Liczba gmin tworzących LGD	Liczba ludności zamieszkująca teren gmin tworzących LGD	Powierzchnia w km ²
1.	Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Spisz-Podhale	3	46 535	466,00
2.	Stowarzyszenie Przyjazna Dolina Raby i Czarnej Orawy	5	60 989	469,00
3.	Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Płaskowyżu Proszowickiego „ProKoPaRa”	6	41 984	294,39
4.	Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Beskid Gorlicki”	9	81 295	943,81
5.	Stowarzyszenie „Na Śliwkowym Szlaku”	7	64 430	508,00
6.	Lokalna Grupa Działania „Partnerstwo na Jurze”	5	125 725	302,00
7.	Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju	5	53 317	440,00
8.	Stowarzyszenie Dolina Karpia	7	57 255	310,00
9.	Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Przyjazna Ziemia Limanowska”	9	98 070	940,00
10.	Nadwiślańska Grupa Działania „E.O.CENOMA”	7	74 653	721,00
11.	Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Podbabiegórze”	9	84 317	686,00
12.	Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Dolina Soły”	5	99 321	299,00
13.	Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Wadoviana”	2	81 767	203,00
14.	Miechowskie Stowarzyszenie Gmin Jaksa Lokalna Grupa Działania	7	49 315	676,00
15.	Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Gościniec 4 Żywiołów”	4	37 209	198,00
16.	Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Gorce-Pieniny	4	30 248	348,00
17.	Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Nad Białą Przemszą”	6	116 823	732,00
18.	Lokalna Grupa Działania „Korona Sądecka”	4	69 813	348,00
19.	Stowarzyszenie „Kwartet na Przedgórzu”	4	69 133	374,00
20.	Stowarzyszenie Perły Beskidu Sądeckiego	6	57 466	623,00
21.	Lokalna Grupa Działania Dunajec-Biała	4	49 052	387,81
22.	Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Turystyczna Podkowa”	7	67 492	459,03
23.	Stowarzyszenie Piękna Ziemia Gorczańska	3	32 894	271,00
24.	Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Dolina Raby	6	61 177	382,70

25.	Zielony Pierścień Tarnowa	6	89 130	500,60
26.	Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Brama Beskidu”	3	53 144	298,56
27.	Stowarzyszenie Korona Północnego Krakowa	5	67 520	292,00
28.	Blisko Krakowa	6	124 996	400,00
29.	Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Między Dalinem i Gościbia”	2	58 847	213,75
30.	Podhalańska Lokalna Grupa Działania	5	60 901	527,15
31.	Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Powiatu Wielickiego	3	96 988	248,00
32.	Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Jurajska Kraina”	5	50 031	380,00

Zródło: opracowanie własne na podstawie *Baza LGD 2014-2020*. Pobrane z: <http://ksow.pl/baza-igd-2014-2020.html> (dostęp: 20.02.2019); BDL. Pobrane z: www.stat.gov.pl (dostęp: 20.02.2019).

Nazwy LGD Małopolski są ściśle związane z obszarem, na którym występują, np. Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Spisz-Podhale, Stowarzyszenie Przyjazna Dolina Raby i Czarnej Orawy, Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Beskid Gorlicki”, Lokalna Grupa Działania „Partnerstwo na Jurze”, Podhalańska Lokalna Grupa Działania. Ponadto nawiązują do posiadanych zasobów naturalnych bądź produktów regionalnych, np.: Stowarzyszenie „Na Śliwkowym Szlaku”, Stowarzyszenie Dolina Karpia, Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Turystyczna Podkowa”, Stowarzyszenie Piękna Ziemia Gorczańska, Nadwiślańska Grupa Działania „E.O.CENOMA”, Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Gościniec 4 Żywiołów”. Przyjęte nazwy LGD mają również za zadanie wzmocnić postrzeganie danego obszaru poprzez pryzmat przyjętych wartości czy dążeń, np.: Zielony Pierścień Tarnowa.

4. Obszary i kierunki działań podejmowane przez LGD w ramach LSR w województwie małopolskim

Każda LGD posiada LSR. Dokumenty te wyznaczają cele i priorytety do osiągnięcia w jasno zdefiniowanej perspektywie czasu. Stanowią one równocześnie odzwierciedlenie potrzeb lokalnych społeczności. Jak już wspomniano, analizie poddano 32 LGD z obszaru Małopolski, których LSR zostały wybrane do realizacji w obecnej perspektywie finansowej.

Struktura układu treści niniejszych dokumentów strategicznych jest względnie jednorodna. Najczęściej dokument składa się z kilkunastu rozdziałów (12-13), w których zawarto informacje zgodnie z poniżej opisaną logiką. Strategię przeważnie rozpoczyna charakterystyka obszaru objętego LSR, jego potencjału, zasady funkcjonowania LGD. Następnie autorzy odnoszą się do opisu metod zaangażowania społeczności lokalnej w proces tworzenia i realizacji założeń planistycznych. W dalszej kolejności pojawia się diagnoza obszaru objętego LSR i charakterystyka ludności zamieszkującej ten obszar. Niejednokrotnie wskazuje się kluczowe grupy docelowe działań zawartych w strategii – zwane grupami defaworyzowanymi. Część diagnostyczna stanowi podstawę do przeprowadzenia syntetycznej analizy SWOT wraz ze wskazaniem mocnych i słabych stron badanego obszaru oraz jego szans i zagrożeń, co w dalszej kolejności pozwala ustalić najważniejsze cele i wskaźniki realizacji LSR.

Struktura celów zawartych w strategiach pozwala na wyodrębnienie celów ogólnych, w ramach których zostały wskazane cele szczegółowe, które z kolei zostały podzielone na przedsięwzięcia. Zakres celów i przedsięwzięć realizowanych przez lokalne grupy działania w Małopolsce jest wyznaczony głównie poprzez cele i założenia programów zawartych w dokumencie Program Rozwoju Obszarów Wiejskich⁴.

⁴ Dotyczy zarówno okresu 2007-2013, jak i 2014-2020.

W następnej części dokumentu opisano formy wsparcia operacji dostępnych w okresie obowiązywania strategii, a także sposób wyboru i oceny operacji do dofinansowania. Następne części opracowania zawierają plan działania, rozumiany jako określenie harmonogramu osiągania wskaźników produktu dla określonych w strategii przedsięwzięć, co w konsekwencji ma się przełożyć na osiągnięcie celów zawartych w strategii. W dalszej kolejności strategia uwzględnia budżet LSR, w którym dokonuje się podziału środków na poszczególne zakresy wsparcia. LGD zawierają także informacje na temat wyznaczonych celów i swoich działań w zakresie komunikacji, środków przekazu używanych w celu przekazywania informacji na linii LGD – społeczności lokalne, których LGD zamierza używać na poszczególnych etapach wdrażania LSR.

W dokumentach strategicznych zawiera się również informacje o komplementarności LSR z innymi dokumentami planistycznymi na poziomie gminy, województwa, kraju czy Regionalnymi Programami Operacyjnymi, sporządzonymi przez inne instytucje, np. ośrodki doradztwa rolniczego. Odniesienie to ma zapewnić spójność LSR z ww. dokumentami.

Kolejna część dotyczy zasad monitorowania i ewaluacji LSR, które służą do oceny realizowanych przez LGD zadań. Przesłanką obowiązkowo kwalifikującą projekt LSR do przedmiotowej oceny jest ocena ryzyka wystąpienia negatywnego oddziaływania na środowisko, w tym na obszary Natura 2000 w związku z realizacją przedsięwzięć bądź innych działań nim objętych. Do dokumentu można dołączyć załączniki, np. pełną treść dokumentu *Procedura dokonywania ewaluacji i monitoringu*.

Analiza 76 celów strategicznych, zdefiniowanych przez LGD jako długofalowe cele do osiągnięcia, pozwala zauważyć, że oscylują one wokół 7 obszarów tematycznych, m.in:

- rozwój turystyki i rekreacji, stwarzanie możliwości do wypoczynku;
- wsparcie mieszkańców, kapitału ludzkiego i społecznego;
- rozwój przedsiębiorczości, poprawa sytuacji na rynku pracy;
- ochrona środowiska, zrównoważony rozwój, zachowanie dziedzictwa lokalnego;
- podejmowanie szerokorozumianej współpracy dla dalszego rozwoju obszaru;
- poprawa jakości życia, wzrost konkurencyjności obszaru;
- cele mające charakter bardzo ogólny, pojemny, np. rozwój społeczno-gospodarczy (tabela 2).

W każdej LSR wyznaczono od 1 do 4 celów ogólnych. Do realizacji tych celów wyznaczono od 1 do 4 celów szczegółowych, które wskazują kierunki dalszych działań. Cele szczegółowe są ze sobą powiązane i wzajemnie się uzupełniają. W niniejszych strategiach wyodrębniane cele operacyjne zostały podzielone na konkretne przedsięwzięcia.

Analiza zebranych materiałów pozwoliła jednoznacznie stwierdzić, że w przeważającej mierze LSR zawierają cel ogólny, związany z rozwojem przedsiębiorczości i źródłami dochodu mieszkańców („Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości oraz tworzenie nowych miejsc pracy”, „Poprawa sytuacji na lokalnym rynku pracy”, „Rozwinięta, świadoma i odpowiedzialna społeczność lokalnych przedsiębiorców, identyfikujących się ze środowiskiem społecznym, oferujących innowacyjne usługi i produkty” itp.). Udział LGD, które uwzględniły tę kategorię spośród celów do osiągnięcia, wyniósł 62,5%. Na 2. miejscu (53,13%) znalazły się cele związane ze wsparciem mieszkańców, kapitału ludzkiego lub kapitału społecznego (np. „Wspieranie i integrowanie mieszkańców”, „Wzmocnienie kapitału społecznego i kulturowego”, „Włączenie społeczności lokalnej w działania na rzecz poprawy jakości życia”).

Tabela 2

Obszary tematyczne, na których koncentrują się cele strategiczne poszczególnych LGD w Małopolsce w perspektywie lat 2014-2020

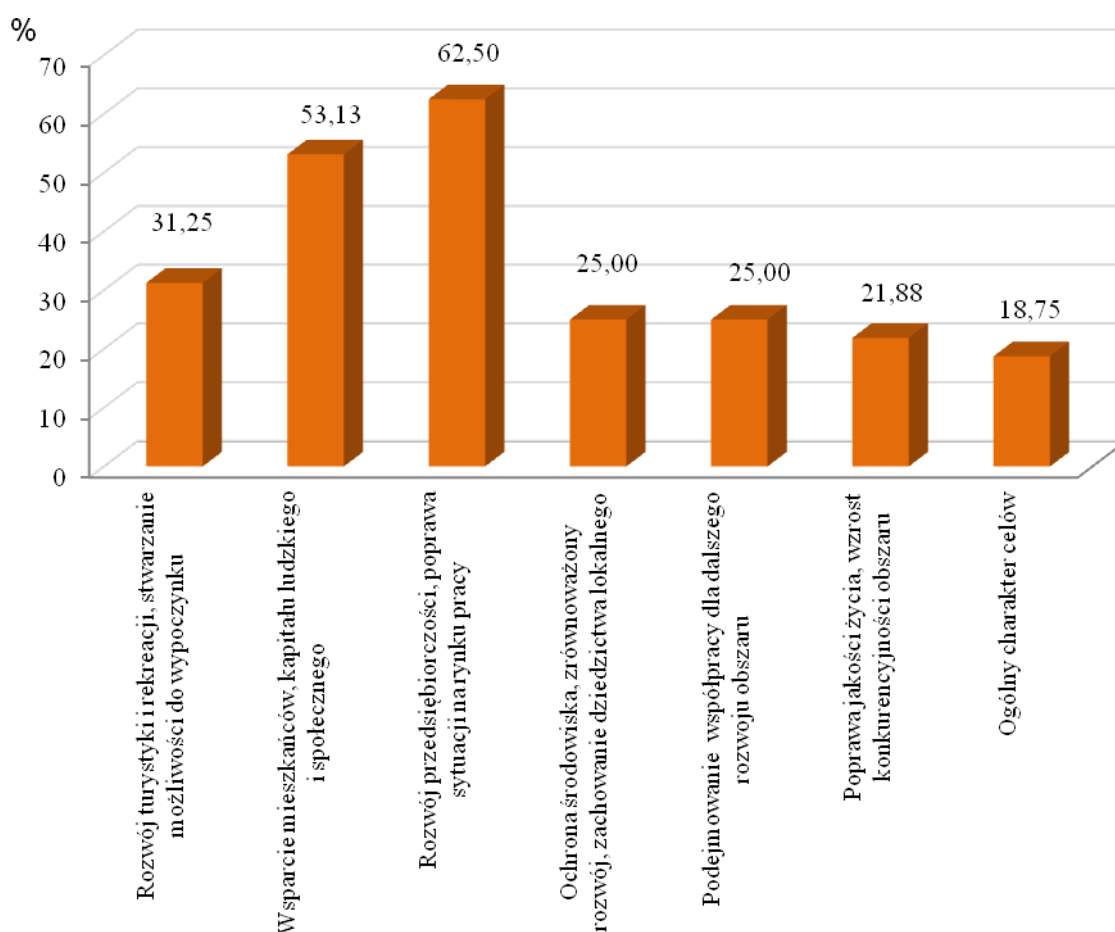
Lp.	Nazwa Lokalnej Grupy Działania	Kierunek rozwoju						
		1	2	3	4	5	6	7
		Turystyka, rekreacja	Rozwój kapitału ludzkiego	Przedsiębiorczość	Ochrona środowiska	Współpraca	Pozostałe	Poprawa jakości życia
1.	Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Spisz-Podhale							
2.	Stowarzyszenie Przyjazna Dolina Raby i Czarnej Orawy							
3.	Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Płaskowyżu Proszowickiego „ProKoPaRa”							
4.	Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Beskid Gorlicki”							
5.	Stowarzyszenie „Na Śliwkowym Szlaku”							
6.	Lokalna Grupa Działania „Partnerstwo na Jurze”							
7.	Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju							
8.	Stowarzyszenie Dolina Karpia							
9.	Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Przyjazna Ziemia Limanowska”							
10.	Nadwiślańska Grupa Działania „E.O.CENOMA”							
11.	Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Podbabiogórze”							
12.	Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Dolina Soły”							
13.	Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Wadoviana”							
14.	Miechowskie Stowarzyszenie Gmin Jaksa Lokalna Grupa Działania							

15.	Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Gościniec 4 Żywiółów”							
16.	Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Gorce-Pieniny							
17.	Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Nad Białą Przemszą”							
18.	Lokalna Grupa Działania „Korona Sądecka”							
19.	Stowarzyszenie „Kwartet na Przedgórzu”							
20.	Stowarzyszenie Perły Beskidu Sądeckiego							
21.	Lokalna Grupa Działania Dunajec-Biała							
22.	Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Turystyczna Podkowa”							
23.	Stowarzyszenie Piękna Ziemia Gorczańska							
24.	Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Dolina Raby							
25.	Zielony Pierścień Tarnowa							
26.	Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Brama Beskidu”							
27.	Stowarzyszenie Korona Północnego Krakowa							
28.	Blisko Krakowa							
29.	Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Między Dalinem i Gością”							
30.	Podhalańska Lokalna Grupa Działania							
31.	Stowarzyszenie Lokalnej Grupy Działania Powiatu Wielickiego							
32.	Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Jurajska Kraina”							

1. Rozwój turystyki, rekreacji, stwarzanie możliwości do wypoczynku
2. Wspieranie mieszkańców, rozwój kapitału ludzkiego i społecznego
3. Rozwój przedsiębiorczości, poprawa sytuacji na rynku pracy
4. Ochrona środowiska, zrównoważony rozwój, zachowanie dziedzictwa lokalnego
5. Podejmowanie szerokokorumianej współpracy
6. Cele mające charakter bardzo ogólny, pojemny, obejmujące szerokie spektrum wsparcia
7. Poprawa jakości życia, wzrost konkurencyjności obszaru

Źródło: opracowanie własne na podstawie lokalnych strategii rozwoju 32 LGD z obszaru Małopolski: 1. Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Spisz – Podhale, 2. Stowarzyszenie Przyjazna Dolina Raby i Czarnej Orawy, 3. Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Płaskowyżu Proszowickiego „ProKoPaRa”, 4. Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Beskid Gorlicki”, 5. Stowarzyszenie „Na Śliwkowym Szlaku”, 6. Lokalna Grupa Działania „Partnerstwo na Jurze”, 7. Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju, 8. Stowarzyszenie Dolina Karpia, 9. Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Przyjazna Ziemia Limanowska”, 10. Nadwiślańska Grupa Działania „E.O.CENOMA”, 11. Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Podbabiogórze”, 12. Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Dolina Soły”, 13. Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Wadoviana”, 14. Miechowskie Stowarzyszenie Gmin Jaksza Lokalna Grupa Działania, 15. Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Gościniec 4 Żywiołów”, 16. Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Gorce-Pieniny, 17. Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Nad Białą Przemszą”, 18. Lokalna Grupa Działania „Korona Sądecka”, 19. Stowarzyszenie „Kwartet na Przedgórzu”, 20. Stowarzyszenie Perły Beskidu Sądeckiego, 21. Lokalna Grupa Działania Dunajec-Biała, 22. Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Turystyczna Podkowa”, 23. Stowarzyszenie Piękna Ziemia Gorczańska, 24. Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Dolina Raby, 25. Zielony Pierścień Tarnowa, 26. Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Brama Beskidu”, 27. Stowarzyszenie Korona Północnego Krakowa, 28. Blisko Krakowa, 29. Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Między Dalinem i Gościbią”, 30. Podhalańska Lokalna Grupa Działania, 31. Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Powiatu Wielickiego, 32. Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Jurajska Kraina”.

Często podejmowanymi kierunkami rozwoju lokalnych grup działania są te związane z rozwojem turystyki, rekreacji i wypoczynkiem (31,25%) oraz ochroną środowiska naturalnego, rozwojem zrównoważonym (25%), a także podejmowaniem dalszej współpracy na rzecz rozwoju (25%). Blisko 22% małopolskich LGD zawarło w swoich strategiach cele dotyczące poprawy jakości życia lub konkurencyjności obszaru (rysunek 2). Ostatni wynik (18,75%) dotyczy celów sformułowanych w sposób ogólny, pojemny w swym znaczeniu, np. „Aktywny Beskid Wyspowy”, „Rozwinięta gospodarka obszarów wiejskich LGD służy zaspakajaniu bieżących potrzeb wspólnoty mieszkańców i przyczynia się do poprawy jakości życia na obszarze” „Rozwój społeczno-gospodarczy obszaru”. Sposób sformułowania celów uniemożliwia przypisanie ich w sposób jednoznaczny do zdefiniowanych powyżej obszarów, stąd też wprowadzono tę dodatkową kategorię.

Rysunek 2. Odsetek LGD w Małopolsce, które uwzględniają poszczególne obszary tematyczne w LSR. Źródło: opracowanie własne na podstawie LSR 32 LGD z obszaru Małopolski.

Cele, które zostały wpisane w realizację założeń LSR, można interpretować także jako wymiar rozwoju obszarów wiejskich w Małopolsce, które wymagają szczególnej uwagi i wsparcia w perspektywie finansowej 2014-2020. Szansę na wykorzystanie środków na rzecz wsparcia rozwoju obszarów wiejskich stanowi działalność podejmowana przez LGD. Organizacje te zdążyły już ugruntować swoje istnienie w świadomości lokalnych środowisk, a środki pozostające w ich dyspozycji coraz częściej stają się istotnym narzędziem finansowania lokalnych inicjatyw. Pakiety działań, na których koncentrują się LGD w województwie małopolskim

w większości dotyczą wspierania rozwoju przedsiębiorczości – 20 LGD. Drugim dominującym w LSR obszarem jest wsparcie mieszkańców, ich aktywizacji i zachęcanie do działania – 17 LSR przewiduje realizację celów strategicznych związanych z tym obszarem rozwoju.

Połączenie potencjałów samorządów, przedsiębiorców i mieszkańców skupionych wokół działalności LGD gwarantuje właściwe wykorzystanie atutów swojego terenu dla ożywienia społecznego i gospodarczego. Realizacja celów wskazanych w LSR pozwoli na postrzeganie małopolskiej wsi jako miejsca atrakcyjnego nie tylko do zwiedzania (dzięki walorom środowiskowym, ochronie środowiska), ale również do zamieszkania (nowe miejsca pracy, możliwości rozwoju osobistego).

Podsumowanie

Inicjatywy LGD prowadzą do pobudzania aktywności społeczności lokalnej, poprawy jakości i poziomu życia mieszkańców. Służą one rozwojowi integracji mieszkańców do osiągnięcia wspólnych celów i dążą do poprawy kapitału społecznego na obszarach wiejskich Małopolski. Poprzez swoją działalność lokalne grupy tworzą zatem warunki dla rozwoju obszaru, którego ten rozwój dotyczy.

Badane 32 LGD województwa małopolskiego w swoich dokumentach strategicznych określiły pożądany kierunek podejmowanych przedsięwzięć, zgodny z potrzebami danej społeczności. Dzięki temu, że ich LSR zostały wybrane do wprowadzania w życie, otrzymały one narzędzia niezbędne do stymulowania rozwoju. Dzięki zewnętrznym mechanizmom wsparcia wybrane LGD mają również możliwość realizacji działań wewnętrznych, opartych na potencjale danej społeczności, jej zasobach ludzkich i rzeczowych.

Bibliografia

Baza LGD 2014-2020. Pobrane z: <http://ksow.pl/baza-igd-2014-2020.html>.

BDL. Pobrane z: www.stat.gov.pl.

Brańka, P. (2015). Rola lokalnych grup działania w rozwoju turystyki aktywnej na obszarach górskich województwa podkarpackiego. W: W. Kamińska, *Uwarunkowania rozwoju turystyki: wybrane problemy*. Biuletyn KPZK PAN, z. 256, s. 53-70, Warszawa.

Brańka, P., Jopek, D., Musiał-Malago', M. (2015). Rola infrastruktury instytucjonalnej w rozwoju lokalnym na przykładzie lokalnych grup działania w woj. Małopolskim. W: T. Kudłacz, A. Hołuj, *Infrastruktura w rozwoju regionalnym i lokalnym. Wybrane problemy*. Warszawa: CeDeWu.

Lokalne strategie rozwoju dla Lokalnych Grup Działania z obszaru województwa Małopolskiego. Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju. (2014). *Zasady realizacji instrumentu Rozwój lokalny kierowany przez społeczność w Polsce, Planowanie perspektywy finansowej na lata 2014-2020*. Warszawa.

Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi. (2015). *Poradnik dla lokalnych grup działania w zakresie opracowania lokalnych strategii rozwoju na lata 2014-2020*. Warszawa.

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006.

- Szamrowski, P., Pawlewicz, A. (2015). Praktyczne aspekty wdrażania podejścia Leader na przykładzie lokalnych grup działania i lokalnych grup rybackich funkcjonujących w województwie warmińsko-mazurskim. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, 380, 233-244.
- Turek, M. (2013). Rola lokalnych grup działania w zarządzaniu rozwojem lokalnym na przykładzie małopolskich LGD w perspektywie finansowej 2007-2013. *Zarządzanie Publiczne*, 4(24).
Pobrane z: www.ejournals.eu/Zarządzanie-Publiczne/.
- Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz.U. z 2018 r., poz. 140).
- Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (Dz.U. z 2018 r., poz. 627 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (Dz.U. z 2017 r., poz. 210 ze zm.).
- Ustawa z dnia 7 marca 2007 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (Dz.U. z 2018 r., poz.627, art. 15, ze zm.),
- Ustawy z dnia 10 lipca 2015 r. o wspieraniu zrównoważonego rozwoju sektora rybackiego z udziałem Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego (Dz.U. z 2017 r., poz. 1267).
- Wojciechowski, E., Podgórnjak-Krzykacz, A., Kalisiak-Mędelska, M., Chądziński, J. (2014). *Władza lokalna a państwo społeczeństwo i rynek. Współpraca i konkurencja*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.

www.prow.malopolska.pl/o-programie/znajdz-lokalna-grupe-dzialania.